

CSODA JERUZSÁLEMBEN

Borislav Pekić

„És ördögöt űz vala ki, mely néma vala.
És lőn, mikor kiment az ördög, meg-
szólala a néma; és csodálkozáék a soka-
ság.”

(Lukács Evangéliuma, 11. 14.)

Valerius Gratus mutatóujja, a kemák földjéről való ovális szkara-beusszal ékesítve, felületesen érintette a jeruzsálemi építmények kontúrjait, melyek akár a homályos sziklacsúcsok, a nyugat kékes üszkében lebegtek. Az ujj gyors volt és nem állapodott meg egyikén sem hosszab ideig, mint amennyire a judeai provincia visszahívott helytartójának szüksége volt, hogy a megfelelő nevet kimondja.

Mellette, a Praetorium erkélyén, az új prokurátor állt, aki épp most érkezett Rómából. Poncius Pilátusnak hívták. Lisztes arca, amit még nem égetett fel a mediterrán nap, kelletlen volt és rosszkedvű, s az indolencia, amellyel társát hallgatta, alig maradt az udvariasság határain belül. Igaz ugyan, hogy kimerítette a hajóút Ostiától Jaffáig, s a kényelmetlen lovaglás Jaffától idáig, s átkozott az, amikor egy csúzos úrnak élete ötödik évtizedében, állami érdekek folytán, fel kell töretnie az ülepét, hogy az impérium jelentéktelen töredékei előtt felszínre hozza a közmondásos római kitartást. S hovatovább, a kérkedő szentélyek, melyek ezen az úton a még kérkedőbb trágyadombokkal váltakoztak, lesújtó benyomást keltettek benne.

Van-e városnak csatornahálózata? — kérdezte gondterhelten, míg az előzékeny Gratus a próféta életrajzát mesélte, aki a saját nevét adta egy zsinagógának. Ez a tengődés, magából a nyomorúságból és az ínségből toldozva össze, válogatott átkokból és kutyamód alázatos

kunyerálásból valami istenünknehagyjel istenhez, ahelyett, hogy kivételes festőiségével elragadtatta volna a vendéget, okádásra készítette.

Hol mosakodhatnak? — tette fel a kérdést, míg fél füllel egy másik zsinagóga elvékonyodó leírását hallgatta.

Hol tornáznak? — fontolgatta, az exhelytartó mutatóujját kísérve, mely mintha a Ghavatának nevezett térségen szökdécselt volna végig.

Tulajdonképpen Rómájára gondolt, a fagyos északi szélre, mely összeütközik a tenger sóhajával Ostiából, friss esők ha szítálnak a Tiberis lágy hátán, a szent dombok megvénuült púpjaira, az ódon épületekre, melyeknek értelmét szigorúan meghatározta a Szenátus, s nem fajok köpönyegforgató és babonás képzelete, a templomokra, melyekben emberarcú és emberies istenek trónolnak, annyira emberiesek, hogy tárgyalni lehet velük s isteni nőtényeikkel lefeküdni, campaniai birtokainak felügyelőire gondolt, akik majd szemtelenül meglopják őt, a lefordított hüvelykujjakra a circusban, a harcokcsik pattogó csikorgására a döntő kanyarban, a kockák koppanására a márványasztalokon, írására gondolt „A példás földművelőről”, amelyben bátran elmentmond Terentius Varrónak, s amely reménytelenül befejezetlen maradt masszásasztalán, arra gondolt, hogyan fogja gyermekágyas felesége a judeai éghajlatot elviselni, amely tömjénre, teveganéjra, dögökre és undorító fűszerekre bűzlik, melynek még horizontja is füllesztő gazzal benőtt legelőre hasonlít: s mindezeket túl Tiberius Caesarra gondolt, mert ez tisztelte meg őt a judeai provinciával, jobban mondva száműzte Rómából, hogy életének legkiadósabb esztendeit babonás vadak között töltse, akik még csak el sem tudják képzelni istenüket. Ő, gondolta dühösen, pokolba a helytartósággal, pokolba a Caesarral, pokolba a túlpompás Judeával!

— Nézzé csak, igen tisztelt Poncius — szólt Valerius Gratus, körmével a Szent Várost túrva —, a Felsőváros, mely a Hinnom és Akkra völgyekre néz, a Kidron-völgy felé. Ezek a földrajzi analfabéták, akiket ezentúl irányítani fog, úgy képzelik, hogy itt valahol kell a pokol kapujának lennie, ami nem is rossz, ha figyelembe vesszük, hogy ekképpen mindig a szemük előtt van — majd ujját kissé balra mozdította —, azok a kopott ormótlan házak, melyek úgy egymáshoz préselődtek, mint a római farkastól megrettent juhok, az a Mória, a régi jeruzsálemi központ egy fajtája, vagy a mi Forumunk sikertelen másolata. A tudálékos Salamonnak és apjának, Dávidnak a háza, annak, aki, bár alávaló gazember és csaló volt, siratóénekeket szerkesztett, szomorkodva az isten után, akár a mi Catullusunk Claudia után. Különben, az ő népe hitt neki, hát miért ne ült volna fel neki az isten is. Én elvárom, hogy egy isten nem okosabb a népnél, melyet védelmébe vett, s hogy az ilyen nép intellingenciája csak ismétli az isten leleményességét olyan fokon, amilyennel ő maga rendelkezik. Úgy gondolom, hogy a népeknek olyan isteneik vannak, amilyeneket megérdemelnek, és hogy az istenek azokat a népeket választják, melyek tulajdon természetüknek legjobban megfelelnek. Ön mit gondol?

Pilátus nem gondolt semmit. Kendőjét orrán tartotta, amelyben mintha még mindig a judeai települések gőzölgötték volna trágya-dombjaikat. Elgondolkodó homlokán a távollét és a legközőnségesebb gondolatok oly szemmel láthatóak voltak, hogy Gratus sietve folytatta:

— Azután kissé jobbra van a régi Templom és a Községháza. Herodes Antipas tetrarcha ott abban a palotában lakik, de róla majd csak akkor beszélek, ha az a kellemetlen feladatomból lesz, hogy értesítsem önt a politikai helyzetről, amelyet örökököl.

— Nagyon lekötelez, nemes Gratus — hálálkodott lelkesedés nélkül az új helytartó. Látom, hogy jó kis kását főztél nekem, barátom, gondolta, és hogy azt még reggelire fűszolgálod nekem. S ha az valami lázadás vagy forradalom lesz, akkor legalább első jelentésem a Palatinusnak tükrözni fogja küldője hangulatát.

— Megtisztelne azzal, hogy kísérem, míg ezeket az épületeket közelebről megtekintí? — kérdezte Gratus.

Poncius Pilátusnak nem volt szándékában messziről sem megtekinteni azokat, nemhogy közlebről, sem most, sem — lehetőség szerint — soha, de nem sérthette meg elődjét. Tartózkodó elégedettséget fejezett ki az ajánlatra, s miután a rabszolgák vállukra terítették a vászonzól készült csuklyás palástokat, a két magas rangú római tisztviselő, kart karba öltve, kilépett a füledt jeruzsálemi hajnalba.

— Ezt az utcát, amelyen a Templomhoz fogunk érni — magyarázta Gratus —, mikor hogy, jobban mondva kik hogy hívják: „római”, ha valaki a földieink közül használja, a bennszülöttek nyelvén „zsidó”, de az igazi neve „koldus” kellene hogy legyen. Ez az alamizsnán élő clochard-ok kedvenc gyülekező- és sétahelye. Nézze csak, derék Ponciusom — szólította fel Gratus —, a látvány nem túlságosan vonzó, de hívebben varázsolja elő Keletet minden leírásnál, amit ön, mint dokumentumot, Rómába küldhetne.

Az utca mindkét oldalán nyomorék koldusok gunnyasztottak. A le nem tisztult virradat árnyaiban egy faszorra hasonlítottak, melyet zivatar pusztított el. Még mozdulatlanok voltak, akár egy kész, de még el nem kezdett álom képei. Elhanyagolt faragványok, melyekről vedlik a szín. A földanya megmagyarázhatatlan fajzatai. Fel nem húzott mechanikus bábuk valami értelmetlen világból, melyben a gyermekek torz játékokkal szórakoznak.

— Én nem engedném meg, tisztelt Valerius, hogy a Helytartóság előtt kolduljanak — jegyezte meg Pilátus szárazon. Eddig tartóztatta magát a megjegyzésektől Gratus uralkodói koncepcióinak számlájára, de az a fölényes gúny a másik, különben szolgálatkész, föllépésében, teljesen elkedvetlenítette. Azt gondolja-e ez a hizlalt, felfuvalkodott, parfümös here, orientális szokásaival, hogy ő csak épp most pottyant le az uborkafáról, és nem látja a nyomorúságos állapotot a Körzetben, amelyet irányításra vesz át? — Az istenekre, nem!

— És milyen intézkedéseket fogantatosítana, ha ez már nem hivatali titok? — kérdezte emez, nem törekedve arra, hogy a hivatali kíváncsiság vékája alá rejtse a gúnyt.

— Megparancsolmám a legionáriusoknak, hogy kergessék szét őket.

— És elvétené, nemes barátom — zárta le Gratus oltalmazóan. Kibomborodó, keleti szokás szerint, de felületesen festett szemhéja alól szemlélte utódját: tipikus újgazdag, gondolta, már úgy viselkedik, mint az új seprű abban a házban, melyből még a régít ki sem vitték, már balga terveket kovácsol, hogy mindent a feje tetejére állítson, és hogy ebbe a nagyszerű, de mégis természetes zürzavarba bevezesse a

saját hülye, katonás rendjét. Capito-leumi Jupiterre, gondolta, az ő ideális államának káplári arányait és medvetalp-kaptafáját bántják a nyomorékok, éhesek és szerencsétlenek, akiket ő, ha már nem tudja őket helyrepopozni, meghizlalni és felvidítani, szívesebben öldösne le, mintsem ráálljon arra, hogy bepiszkítsák nyugalmas államférfiúi álmait. Fogadom, gondolta Gratus udvariasan nevetgélve, hogy engemet gondatlansággal vádol magában, s káromra összehasonlít azokkal a hóbortos példaképekkel „A példás földművelő” első fejezetéből. Ejnye, Ponciusom, gondolta, még a legkisebb provincia jóléte sem marharépa, amit csak egyszerűen kitépnek a földből, s uralkodni, itt Keleten, nem ugyanaz, mint vetni a barázdába, amit egyenesen, akár a nyíl, a te farmer-kézikönyvedből szántott az eke. Majd kedvesen folytatta: — Igen, gyalázatosan elvétené. Semmi sem kényszerít bennünket jobban, hogy oly hathatósan élvezzük az életet, mint az a tekintet, melyet az olyan emberre vetünk, aki ugyanaz miatt az élet miatt szenved. Ez, bátorkodom így mondani, személyes haszon, amit a beteg egyén hajt az egészségesnek. A nyilvános pedig csatlakozik ehhez: a nyomorékok megengedik, hogy könyörületsek legyünk néhány rézpénz erejéig, ahelyett, hogy nagylelkűségünket egy új vízvezetékekkel fizetnének meg, ami, ki tudja, hány arany talléromba kerülne. Ön, aki, ha jól értesültem, könyvet ír az okos gazdálkodásról, meg fogja érteni a réz és az arany közti különbséget, különösen ha adni kell azt. Ha majd feltalálja magát itt, kedves Poncius — ami veled, gondolta édes mosolya mellé, azzal a járommal a fejed helyén, a gyarmatosítónak azzal a facsuprával, sohasem fog megesni —, be fogja látni, hogy tíz kettévágott zsidó kellemesebb környezet egy egész zsidónál. Ezek a nyomorékok, akiket mintha az istenük büntetett volna meg a mi nevünkben és a mi rábeszélésünkre, a protektorátus leglojálisabb polgárai. Különös jóindulatába ajánlom őket, helytartó úr.

Pilátus kijelentette, hogy majd számol ezzel. Végtére is, az állam (reménykedett abban, hogy a figyelmes olvasó ezt a gondolatot megsejti majd az istálló berendezéséről szóló értekezésében) egy közönséges gazdaság, csak valamivel nagyobb és jövedelmezőbb. Kénytelen lesz egy-két koldusnak néhány rézpénzt vetni, hogy később telhetetlen honfitársai ne hogy követelhessék, hogy kérjen az Imperátortól engedélyt valami új kikötő építésére.

— Bemutatom önt egynek közülük — ajánlotta Gratus.

— Nem halaszthatnánk el ezt, tisztelt Valerius? — a gondolat, hogy minden ébredésekor első reggeli pillantása a monstrokoknak ezekre a habzó hullámaira esik, Poncius Pilátusban valóságos tengeri betegséget okozott. — Tegnap óta semmit sem ettem, s nem hiszem, hogy bármely védencének közelsége meghozná az étvágyamat.

— Ám nekik ma abban a megtiszteltetésben van részük, hogy az ön alattvalói legyenek — mondta Gratus.

— El vagyok ragadtatva ezzel — felelte Pilátus csöppet sem meggyőzően.

Arcukra húzták a csuklyát, és elindultak a koldusok fasorán keresztül, amely az út felé hajlongott, mintha a szél rázna Jeruzsálemnek mind a négy sarka felől fújva; a rimánkodás, a könyörgés, a siránkozás, a sürgetés őserdején át, és a mindenféle színű, magasságú és

nyelvű hangok áttörhetetlen sűrűjén: gégehangok, asztmás, rekedt, dadogó, kotyogó, nyálás, csaholó, sziszegő s oly hangok közt, melyek a bagoly bársonyos huhogására hasonlítottak, olyanok közt, melyek kiszáradt hordó mélyéből jöttek, melyek a homok susogására emlékeztettek, az orkán üvöltésére, eldugult források hörgésére, ágak roppanására és a piszkafával megkavart parázs pattogására, sötét, kongó, gyapjas, csúszós, selymes, tüskés, fűrös hangok s oly hangok közt, melyek sújtottak, akár a kalapács, lyukasztottak, akár az ár, vágtak, akár a nyesőkés, fűrészelték, akár a fűrész, reszelték, akár a reszelő, és széttépték a hallást, mint a farkasagyarak.

Valerius Gratus lustán lépkedett ügyet sem vetve e vértanú-kórusra, de Pilátusnak többször alig sikerült elkerülnie, hogy fel ne üvöltson, és hogy így, tulajdon hangjától megsüketülve, a többit mind elfojtsa.

— Kiválasztunk egyet, aki nem túlságosan fecsegő és unalmas — mondta az őslakos —, és ha a sioni koldusokról van szó, az csak Maszezevel lehet, akit Kukának neveznek. Ő születésétől fogva néma, és Amonach kocsmája előtt koldul.

Pilátus megrökönyödött tekintete a vászoncsuklyától védetten vonult végig a kétségbeesésnek e kétszeres sorfalán, melyben a nyomorékságnak minden változata összeverődött, kölcsönösen kiegészítette egymást és egy szerencsétlenséget másikkal tett teljessé, még szerencsétlenebbé. A vakok mellett, akik érzéktelen, temetési maszkszerű képükkel, kifejezéstelen arcukkal éhes, áttörhetetlen kőmellvédet képeztek, ott rúgkapáltak a süketnémák, az akváriumi halak hangtalan mozdulataival, bezárva a csönd hermetikusan eldugaszott világába, amelyben minden hangtalanul történik, mint a legmélyebb álomban; mellettük voltak a veszettek: egyesek valami magánmennyország meleg, elhaló fénye felé fordított arccal, mások pityeregve, üvöltözve, nyöszörögve, hebegve vagy értelmetlenül ide-oda ugrálva, de leggyakrabban összeilleszthetetlen szótagokat hadarva lélegzetvétel nélkül (ezek nem koldultak, a zavargás miatt jöttek ide, ami vonzotta őket, s a nekik szánt könyöradományt, amivel nem is tudtak volna mit kezdeni, elszedték tőlük a legerősebbek az eszesek közül); a nyomorékok voltak legtöbben és a legkülönbözőbb szortákban: kezdve a lábatlanoktól, akik elvágott combjaikon fölegyenesezve zömök tuskókra emlékeztettek, a kezetleneken — csupasz, ág nélküli fák — és az olyan koldusokon át, akiknek mintha az egyik kéz hiánya tartaná az egyensúlyt az ellenkező láb hiányával, egészen a bénáig, akik, minden végtagjuk birtoklása ellenére, tehetetlenül nyáladzottak nyílt sebeik terítékén. Pilátus megkülönböztette a félszeműeket, a félkarúakat, a fállábúakat és a fületleneket — az ornnélküliek számításba sem jöttek; látott olyanokat, akik egyszerre voltak félszeműek és fállábúak, félkarúak és fületlenek, fállábúak és félkarúak, fületlenek és fállábúak, félkarúak és félszeműek, félszeműek és fületlenek; látott vakokat, akiknek kihágás miatt levagdosták a fülüket, kezetleneket, akiknek kitepték a nyelvüket, lábatlanokat orr nélkül, béna süketnémákat, félszeműekre megvakult süketeket és olyanokat, akiknek, akár a csapból, állandóan ömlött a vérük. Csupán a bélpoklosok hiányoztak.

Az istenekre, átkozódott Pilátus, míg vonszolta magát a kövezeten, épp csak a bélpoklosok hiányoznának még!

De már Amonach kocsmája előtt jártak.

Az ajtótól nem messze állt Maszezevel. Tömzsi izmaelita, ősz hajakkal benőve és rongyokba öltözve, elformátlanodott kezében egy agyagcsuprot tartott és azt rázogatta, hogy a pénzcseréssel a járókelőket jólelkűségre ösztönözze. A másik kezével vastag botra támaszkodott. Néma szájából, akár az alacsony vízállású kútból, csorbított hangok törtek elő, amelyekkel érzelmeit és gondolatait fejezte ki.

— Hé, Maszezevel — szólította meg Valerius Gratus —, hogy folyának a dolgok ma reggel?

A néma ráismert Judea helytartójára és arcra borult, orcája felragyogott, mintha egy láthatatlan szivacs tisztára mosta volna, s amikor a római felszólította, hogy álljon fel, a nyomorék határozatlan mozdulatát, artikulátlan hörgéssel megmagyarázva, csak mint elégedetlenséget lehetett tolmácsolni amúgy is szemmel látható szerencsétlenségének járásával kapcsolatban. Bizonyítékképpen megrázta a csuprot, amelyben elhalóan csendült meg egyetlen pénzdarab.

— Mit jelent ez? — nevetett fel Gratus. — Hát a földijeid az éjszaka folyamán csödbe jutottak, félvén az új Helytartótól? Kell-e aggódnia, hogy nem tud időre behajtani minden császári adót? — majd a csuporba lesett. — Lám, quadrant Bon Eventus, amit az isteni Augustus adott ki. Őrizd jól, te néma, mert jó szerencsét hoz, minthogy a hátán is kifejezetten írja ezt.

Ez a Gratus hülye, gondolta Pilátus, elkedvetlenedve az államromboló intimségtől egy római nemes és egy toprongyos zsidó közt. Fejébe szállt az Orient. Nem lesz ámítób, mintha ezt a szegyénteljes ténnyt, a nemes Valeriusról való gondoskodás ürügye alatt, beiktatja egyik jövedő beszámolójába Rómának. Azon rossz természetű kórok egyikének nevével illeti majd, amellyel Kelet bosszút áll a nyugatiakon, ha hosszabb ideig tartózkodnak ott. Micsoda megtorlás ezért a reggelért! Már látta a Caesart, amint Judea volt helytartójától egyenként vonja meg a megtiszteléseket, azzal az ürüggyel, hogy jóindulatból megszabadítja az állami szolgálat terheitől, s azután a hátországra küldi üdülésre — hivatalos név a száműzetésre —, ahol, irányítva az akkora birtokot, mint a római szennygödör, lesz majd elég ideje, hogy emlékezzék Pilátusra, és hogy belássa az őszinte előzékenység előnyeit a képmutató udvariassággal szemben.

Időközben Gratus a némát faggatta:

— Erről a pénzről látom, hogy egy római járt erre. Nem igaz?

A helybenhagyás jeléül Maszezevel felszökött és visitott egyet.

— Kedvelnek téged az én legionáriusaim?

Maszezevel ismét felugrott és visitott, eként adva igenlő választ a helytartó kérdésére.

— És te — kérdezte Gratus — szeretsz minket, rómaiakat?

Maszezevel felugrott, felemelte fustélyát, és visítózva, akár a patkány, néhányszor váltakozva az égre és a földre mutatott. Attól való félelmében, hogy nem értik meg, elismételte ugyanazokat a görcsös mozdulatokat, mindaddig, míg Valerius Gratus le nem fordította azokat Pilátusnak:

— Azt akarja mondani, hogy ragaszkodása Rómához akkora, mint a távolság ég és föld között, s annak dacára, hogy én azt hiszem, hogy, mint minden keleti, túloz, megérdemel egy rézpénzt.

És beleejtette azt a nyomorék bögréjébe.

A rézpénz megcsörrent, s Maszezevel, mintha egy óriás rúgta volna meg, rutinosan ellökte magát a kövezettől. Fortyogva, sisteregve hol a földre döfte a fustélyt, hol az égbe mutatott vele s arca a hála tü-zétől villogott, míg ezeket gondolta, mert ordítani nem tudta: Lejön majd az én Jehovám, hanyatt-homlok fog lejönni föntről, hogy meg-mentse Izrael fiait; rövid, túl rövid az út ég és föld között, átugorja azt az én Jehovám, a nagy ugró világokon át, első lovas a planéták nyergében, s nem lesz időtök a föld alá se bújni, se a halál vasas vértjébe takarózni, mert megtalálja az én Jehovám a vérszopó ró-maiakat, a pokolfajzatot, a szarokat, az istenteleneket, a bálványimá-dókat, átkozottak legyenek az égtől a földig, átkozottak legyetek, ró-maiak — lelkendezve ugrált, hol a földre hol az égre mutatva —, a földön és az égben, átkozottak legyetek a föld alatt és az ég alatt!

— Hallja ezt? — kérdezte Gratus az új Helytartót.

— Nem — ismerte be ez. Valami vásári trükkel van szándékában ennek az álkeletinek őt lóvá tenni, hogy, ha majd meséli, hogyan dőlt be neki Pilátus, az egész Róma bámulja, s azt a Pilátust kinevesse? Ezért, szilárdan elhatározva, hogy halaszthatatlanul félbeszakítja ezt a méltatlan játékot, amit személyével űznek, élesen megismételte: — Nem, nem hallom őt. S ön, tisztelt Gratus?

És ismét vereség: a leváltott tisztviselő sértő jelentőséget adott csalálkozásának.

— Ön? Természetes, hogy nem hallom őt. Hogyan lehet azt hallani, aki nem tud beszélni? Arra gondoltam, érti-e, tudja-e tolmácsolni be-szédes mozdulatait?

— Nem — mondta Pilátus bosszúsan.

— Akkor engedje meg, hogy megmagyarázzam önnek. Hosszas tar-tózkodásom a zsidók között, bár idegen vagyok és megszálló, lehetővé tette, hogy érzelmeiket még akkor is megértsem, ha azok nincsenek a birodalom valamely ismert nyelvén kifejezve. Az égre irányított farkós, miközben maga a farkós kiemeli a gesztust, s értelme nem az, ami gyakran az életben, azt jelenti, hogy Maszezevel istenét hívja. Mivel ezután rögtön, folytatva a kéz iniciatív mozdulatát, ránkmuta-tott a farkóssal, ezzel istenének megmutatta földi hálája tárgyát. Egy-szóval, kéri istenét, hogy adjon ellenszolgáltatást az ajándékért, amit a néma csuprába dobtunk. S amennyiben többször ismétli ezt a moz-dulatot, a kérés őszintébb, s nagyobb a meghallgattatás lehetősége.

— Kitűnő — mondta Pilátus. Kissé megnyugodott. A magyarázat kifinomultsága bizonyította annak hitelességét. Gratus nem gúnyoló-dik. Lehet, hogy azt a levelet nem is kellene Rómába küldeni?

Ez alatt az idő alatt Maszezevel nem hagyott fel az ugrándozással. Nem létező, képzett szótagokat dadogott, és segítségükkel a követke-zőket gondolta: Zuhanj le, Jehova, az égből, lapítsd a földhöz a ró-maiakat, mint a férgek, amiket már egyszer elküldtél Misszírbe fi-gyelmeztetésképp és apróra zúztad őket megbocsátásképp, vagdald darabokra a Zsarnok Urak mindegyikét égi villámokkal, földi bár-

dekkal, hogy véres tagjaik a földön vánszorogjanak és az égen viharzának azok tanulságára, akik minket ősidóktól fogva sanyargatnak. Ezt különösen, ezt különösen, ismételte, botjával Valerius Gratusra mutatva.

— Ez a szerencsétlen életét adná értem — mondta Gratus miközben távolodtak —, de mivel én elutazom, csak bátran vegye el a nevében, ha valaha szüksége lesz rá.

Majd később, miután még jobban eltávolodtak:

— Íme, ez az igazi Kelet, Judea helytartója.

Maszezevel csak akkor nyugodott meg, amikor a főméltóságok elűntek a Thyropeon girbegurba utcáiban. Gratust minden rómainál jobban utálta, mert minden reggel látta, amint a Helytartóság ablakából a napra tárja lakmározástól lihegő száját. Oly elviselhetetlenül jó volt hozzá — időről időre vetett neki egy-egy aszpert —, hogy egyre mélyebben kellett őt gyűlölnie, ha felül akart kerekedni jótékonyágán, nem veszítve el közben a pénzét.

Akkor Amonach kocsmájából kijött Iszav ben Korea, a gazdag naplopó, aki a fajtalankodásra és a kockázásra kijelölt szeparékban töltötte a legtöbb időt, bizonyára minden idejét, ami alatt ki sem józanodott. Ittas volt. Nem részeg, csak felhangolt. Maszezevel jól ismerte őt. Érzelmeit ezen a reggelen is hízelgő ugrándozással, hajlongással és rikoltozó torokhanggal fejezte ki.

— Fogjad, kuka! — mondta Iszav nyelvével csettintve, és pénzt dobott neki, de elvétette a tálat.

Maszezevel felvette, túl szivélyes arccal átkozódva: száradjon el a kezed, adná az isten, mindig csak zsigázzon, adná az isten, egy kupa bort se, egy köpölyt se emeljen, adná azt isten, csak az apádat emelné, ha megdöglik, adná az isten!

Iszav így szólt:

— Az éjjel két tírusi undokul megnyírt a kockán. Erszényem pusztá, akár a sinai pusztaság s gyomrom megsavanyodott Amonach kotyvalékától, káposztát savanyíthatnál benne. Mit gondolsz, volt a kockákban ólomnehézék?

Maszezevel részvétteljesen fortyogott, égre és földre mutogatva, s zajtalanul ekképpen gondolta: kipusztít téged az én Jehovám, akár az eget, és feltölt kétségbeeséssel, akár a földet, mely kicsordul, nagy kópé ő, nagy gazember az én Jehovám, le fogja rólad cibálni a ruhát, ahogyan a fellegeket cibálja — a láthatár miseruháját, kidönt majd téged Jehova, hogy olyan legyél, mint a trágyadombra vetett esupor, véredet csapolja majd Jehova az ő kiszáradt torkába, és úgy, üresen, einhezülsz majd, akár a föld, és elporlasz, akár az ég, meghízal majd tégedet az én Uram átokkal, akár a szántóföldet trágyával, megfojt majd ítéletekkel és büntetésekkel, hogy torkig legyél az inséggel, nehéz, akár a föld, és üres, akár az ég!

— Ne légy ostoba, te kuka! — szól Iszav — az átkozott kockák nem voltak sem oly könnyűek, mint az ég, sem oly nehezek, mint a föld. A fogadalmi koporsóra, jők voltak, csak ebben a fordulóban ellenem jártak.

Iszav ezt megmondva hazafelé lodult.

Maszezevel kivette a csuporból Iszav adományát, és figyelmesen megnézte színét és fonákját is. Utána beleharapott: igazi sárgaréz volt valami bajusztalan imperátoruknak a képével. Amikor Korea fiáról volt szó, a némát az sem lepte volna meg, ha hamis.

És elmúlt a délelőtt első halott órája.

Maszezevel gondolatban koldus vetélytársait átkozva töltötte ezt, uszítva rájuk Jehovát és minden istent, akinek a neve eszébe jutott, azután megpillantott egy asszír gabona-nagykereskedőt, aki sietett kontoárját megnyitni, gondterhelt pillantásokat vetve az égre, mely száraz volt, akár a nádtető.

És rabszolgai alázatossággal hajlongva neki, ezt gondolta: Itt megy a fölhizlalt kandisznó, itt fut a konkolyos zsák, a meddő tőke istenem szőleijéből! Gyerünk, botolj meg te asszír bitang, pukkadj szét, te nagybélű sárkány! Beárnyékolja majd szemedet az én Uram, meg fog botolni a nadálya, és eltűnni a porban, ki fogja törni a nyakát az uszórás gazember, úgy recsen majd a nyakacska, ahogy a nádszál a Legerősebb markában, a Legerősebb térdén — gondolta, a tálacsát csörgetve, míg szelíden nézte a közelgő kereskedőt, aki szemrebbenés nélkül bámulta az eget. — Gyerünk, botolj meg, ess hasra, pukkadj szét, mint a rohadt zsák, hogy búza tóduljon ki belőled Maszezevelnek, hadd lakjon be a kuka, hogy teli hassal perdüljön táncra istene! Gyerünk, gyerünk, gyerünk!

Mint általában, az asszír el akart menni a nyomorék mellett. Kapálódzása, bőgése és edénycsörgetése azonban a dodolák táncára emlékeztette őt, akiknek esőkéro táncát Médiában tett hivatalos utazása alkalmával látta. Ezért odakiáltott Maszezevelnek:

— A hiedelem szerint a némák esőt tudnak csinálni, s az isten is tudja, hogy tönkremegyek, ha hamarjában meg nem ered. Gyerünk, te, mindegy, hogy hogy hívnak, ugrálj, szökdécselj, hívd az esőt, és, ha meghallgattatsz, fél sestertiust kapsz, egyelőre itt ez a garas!

És Maszezevel bensőségesen, nagy hévvel ugrándozott, szökdécselt, és hívta az esőt a nadály számlájára. De gondolatban, mivel beszélni nem tudott, a maga módján vitte ezt véghez: Nem fog esni az esőcske, nem engedi az én Jehovám, eldugultak az ég csatornái (döfés a fustéllyal az égbe), nem jön az esőcske a földre (döfés a fustéllyal a földbe), nem hagyja az én nagy Takarékoskodóm — csapdosott a bottal a levegőben és a kövezeten —, ki fog száradni az ég (döfés az égbe), és jönni fog a vész, akár az ökölcsapás, össze fog zsugorodni a nappal, akár az asszír búzaasztagja, ha tűz emészti azt, és az ő szántóföldje (döfés a földbe) ki fog múlni a szomjúságtól az ördög kezei közt!

Maszezevel könyörgött, köpdösve: Nesze neked eső, te gonosztevő, itt van, az istenek felhőszakadást küldenek neked, neveld a gabonadat a kuka nyálán!

Így ugrándozott mindaddig, míg a kereskedő el nem távozott. Akkor széttaposta sarkával a köpést, mintha az az asszírnak termésbe szökhetne.

Ezután két vidéki haladt arra, a galileai szántóvetők viseletében. Maszezevel megcsörrentette lábaskáját, és a két utas szerény kinézésének és kétségtelenül sovány erszényének megfelelően hajtotta meg

magát. Nem haszonlesésből cselekedett így, hanem megszokásból. Nem találta elfogadhatónak, hogy ily hitvány egyénekre egyetlenegy átkot is pazaroljon.

A fiatalabb tovább akart menni, de az idősebb feltartóztatta, szólnak:

— Adj a szegényeknek, mert övéké a mennyeknek országa.

— Erszéyünkben egyetlen krajcár sincs, Rabbi!

— Akkor, Júdás, örvendeztessük meg őt azzal, ami nekünk van, s neki nincs.

— Ha pénzre gondolsz, az nekünk nincs.

— Nem pénzre gondolok, Júdás, mert ha az nekünk nincs, neki van. A kincsre gondolok, ami után az ő lelke sóvárog.

Maszezevel bókja mélyebb lett, míg fontolgatta, hogy az a „kincs” vörös- avagy sárgaréz aszper lesz-e, amire köpök — gondolta —, mert szemét bádogot, amin egy pint bort sem vehetsz, mindenki ad, amikor nagylelkűnek akar tetszeni; vagy lehet, hogy valami apróbb bronz, két bronzpéncz, mindegyiktől egy-egy? Már csak mennyit töprengenek az önző kurafiak, adná az isten, hogy az én Jehovám is ennyire megválogassa a kínokat, amiket rájuk zúdit, kivéve, ha nem szándékoznak egy egész sestertiust adni, habár egy fellel is már elkerülhetnék Maszezevei átkainak legalább felét (sohasem, tehát most sem hagyott föl azzal, hogy fölmérje az adakozókat, így túlon túl elfoglalt gondolatai két rétegben mozogtak: felsőben, mely számolt, mérlegelt, találgatott, és alsóban, mely szidott, káromolt és átkozott). Végül, ötlött az eszébe, ezek az áruhás milliomosok egész ezüstöt is vethetnek a csuprába, valami ezüst ormányú királlyal — de mit csinálnak eddig, Jehova pusztítsa el őket, de majd csak ha döntöttek — vagy talán egy egész aranyat, ha ilyesmi egyáltalán létezik a meséken kívül.

Maszezevel lecsukta szemét, hogy ne nézze. Hallotta, amint az idősebb utas így szólt: efata, ami felszólítás volt, hogy nyíljon meg valami — erszény talán —, ajkán laza érintést érzett, és egy köhintés suhogását, semmi mást azután.

Mikor kinyitotta szemét, az a kettő elment már s a csuporban, melyet, fejében minden gondolat nélkül, jobbra-balra forgatott, nem volt más azon kívül, ami azelőtt: a jó szerencse quadrantja, Iszav egy pénze és a Helytartó reze.

Poncius Pilátus a Móriáról Valerius Gratus nélkül tért vissza, aki egy aranyművesnél időzött. Amonach kocsmája előtt állt, és barátságosan mosolygott a némára. Szemtanúja volt a két galileai furcsa viselkedésének és a nyomorék csaiódásának. Itt az alkalom, gondolta, hogy, bizalmasokat toborozva, megtegye a hazának az első hivatalos szolgálatot. Erszényéből kiválasztva egy nagyobb ezüst dénárt Agrippa képmásával, a koldus lábaskájába ejtette, szólnak:

— Mit szólsz ehhez, barátom?

Maszezevel hallgatott.

— Gyerünk, mondd meg nyíltan.

És akkor valami hihetetlen történt, ami annyira zavarba hozta Judea új Helytartóját, hogy azontúl minden keletit, legyen az uralkodó vagy gonosztevő, rabszolga vagy nemes, kifürkészhetetlennek tartott és kissé felelőtlennek, római értelemben. Olyan valami tör-

tént, ami, akár a mágnes, kettejük köré csődített minden koldust a térről, és odavonzotta a gárdát, mely a Praetorium előtt őrködött, valami, amit a nekibőszült Maszezevel sem fogott fel, habár gyanakodott arra a két galileai parasztra, s amit nem tudott megakadályozni, bármennyire is törekedett arra, hogy ne mondja azt, amit gondol, és épp ez történt, Jehova legyen hozzá irgalmas: nyelvét, mely születésétől fogva béna, már anyja méhében tehetetlen volt, amely épp bénaságával őrizte meg őt mindeddig, mintha teljesen felvágták volna. Vidáman, kihívóan, gúnyolódó szószátyárkodással, folyákonyan jelentette be a legrejtettebb gondolatait, s torka, mindeddig némasághoz szokva, csengő, tiszta hangot hallatott, mely kerengve szállt a terek, tetők és zsinagógák felett, akár a kiválasztott nép ujjongása, mely megfelelő isten hadvezérének harci kiáltására:

— Kérded, római, hogy mit szölok? — üvöltötte Maszezevel, hogy csak úgy repedt a tüdeje, akár a kovácsfújtató. — Mondom, le Rómával! Mondom, le Tiberius imperátorral! Le Judea helytartójával! Csapjuk agyon a római emberrnyűzőket! Döntsük le a palatinusi isteneket! Késre, Izrael! A tűzbe, Izrael! Hurráááá! — üvöltötte a pániktól és a rémülettől kidülledt szemekkel, nevetséges erőfeszítésben, hogy semmit se gondoljon, hogy semmit ki ne ugasson. Így kínlódott állatian, nem szűnve meg Rómát és rendszerét káromolni, mindaddig, míg az órség el nem vonszolta, hogy, Pilátus parancsa szerint, előbb, a rend kedvéért, kikérdezze, majd becsületesen megvesszőzze, és végül keresztre feszítse.

Pilátus nem mosolygott tovább. Lehajolt, hogy a porból felvegye a quadrant Bon Eventust, vagyis a szerencsepénzt, amit a néma elejtett a legionáriusokkal való dulakodásban. Hosszasan fújta és tisztítgatta köpenye ujjával. Erszényébe téve, nagyon komolyan, arcán is látszó természetén kívüli, felsőbbrendű tudással mondta az őt utoléró Gratusnak:

— Igaza volt, tisztelt Valerius. Ez az istenverte Kelet valóban nagyon különös.

Brasnyó István fordítása